

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τμήμα Φιλολογίας

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

2^η ΔΙΑΛΕΞΗ

Π. ΓΑΚΗΣ

gakis@sch.gr

ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

- Γνώση που αφορά τις γλωσσικές μονάδες και το δομικό συνδυασμό τους.
- Ερμηνεία ανεξάρτητη από συμφραζόμενα ή εξωγλωσσικούς παράγοντες.
- Ερμηνεία ανεξάρτητη από τις προθέσεις του ομιλητή.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Η πραγματολογία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την **επικοινωνία**.
- Η επικοινωνία βασίζεται στην **αντίληψη** και προϋποθέτει τη **σκόπιμη** ή **μη σκόπιμη** μετάδοση πληροφοριών που έχουν σκοπό να **ενημερώσουν** ή να **επηρεάσουν** το **άτομο** ή την **ομάδα** που τις δέχονται.
- Τη στιγμή που μεταδίδεται η πληροφορία προκαλείται μια ενέργεια στο άτομο δέκτη και ένα **αναδρομικό αποτέλεσμα** στο **άτομο** - **πομπό** που επηρεάζεται με τη σειρά του

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Η επικοινωνία περιλαμβάνει τρία στοιχεία τον πομπό, το δέκτη και το μήνυμα. (Ευαγγελόπουλος, 1998)
  - ✓ Ο πομπός είναι η **πηγή** που παράγει και μεταδίδει το μήνυμα.
  - ✓ Ο δέκτης είναι το **άτομο** που προσλαμβάνει το μήνυμα, διαμέσου των αισθητήριων οργάνων, το αποκωδικοποιεί και το αξιολογεί.
  - ✓ Το μήνυμα είναι οι **πληροφορίες, ειδοποιήσεις, σκέψεις, νοήματα, στάσεις, αιτήματα, ερωτήσεις, απαντήσεις, απορίες** που **επιθυμεί** ο πομπός να μεταδώσει στο δέκτη.
- Η επικοινωνία χαρακτηρίζεται από δύο διαστάσεις, της σχέσης και του περιεχομένου.
  1. Η πρώτη διάσταση αφορά την **κοινωνική σχέση** μέσω της οποίας εκτυλίσσεται η διαδικασία της επικοινωνίας.
  2. Με τη βοήθεια της σχέσης αυτής ερμηνεύεται η δεύτερη διάσταση της επικοινωνίας, **το περιεχόμενο**. Το περιεχόμενο αποτελείται από τις πληροφορίες, οι οποίες περιέχουν **λεκτικά και μη λεκτικά μηνύματα**.

- <https://www.youtube.com/watch?v=hBuzFWe1lgY>
- video

ΤΑ ΜΗ-ΛΕΚΤΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

- Τα μη-λεκτικά μηνύματα επιτρέπουν στους ανθρώπους:
  1. Να ενισχύσουν ή να τροποποιήσουν ένα λεκτικό μήνυμα. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να κινήσει έντονα το κεφάλι του καθώς λέει "ναι" για να τονίσει ότι συμφωνεί με τον συνομιλητή του. Το ανασήκωμα των ώμων και μια λυπημένη έκφραση του ατόμου, καθώς λέει "Είμαι καλά, ευχαριστώ" μπορεί να σημαίνει ότι τα πράγματα δεν είναι πραγματικά και τόσο καλά.
  2. Να μεταφέρουν πληροφορίες σχετικά με τη συναισθηματική τους κατάσταση.
  3. Να προσδιορίσουν ή να ενισχύσουν τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων.
  4. Να παρέχουν ανατροφοδότηση στο άλλο πρόσωπο.
  5. Να ρυθμίζουν τη ροή της επικοινωνίας, σηματοδοτώντας την έναρξη ή τη λήξη.

ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΡΟΛΟΙ ΤΗΣ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- **Επανάληψη:** Τα μη λεκτικά συνθήματα μπορεί να επαναλάβουν το λεκτικό μήνυμα δίνοντάς του **έμφαση**.
- **Αντίφαση:** Τα μη λεκτικά συνθήματα μπορεί να έρχονται σε **αντίθεση** με το μήνυμα του ατόμου που προσπαθεί να μεταδώσει.
- **Υποκατάσταση:** Τα μη λεκτικά συνθήματα μπορεί να υποκαταστήσουν ένα λεκτικό μήνυμα. *Για παράδειγμα, τα μάτια ενός ατόμου συχνά μπορεί να μεταφέρουν ένα πολύ πιο ζωντανό μήνυμα από ό, τι τα λόγια.*
- **Συμπλήρωση:** Τα μη λεκτικά συνθήματα μπορεί να **προσθέσουν ή να συμπληρώσουν** ένα λεκτικό μήνυμα.
- **Έμφαση:** Τα μη λεκτικά συνθήματα μπορεί να **τονίσουν** ή να **υπογραμμίσουν** ένα λεκτικό μήνυμα.

ΤΥΠΟΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τύποι μη λεκτικής επικοινωνίας. Παρακάτω αναφέρονται οι πιο σημαντικοί όπως:

- **Εκφράσεις του προσώπου**

Το ανθρώπινο πρόσωπο είναι εξαιρετικά εκφραστικό, είναι σε θέση να εκφράσει αμέτρητα συναισθήματα χωρίς να πει ούτε μια λέξη. Οι εκφράσεις του προσώπου για την χαρά, τη λύπη, τον θυμό, την έκπληξη, το φόβο και την αηδία είναι τα **ίδια σε όλους τους πολιτισμούς.**

ΤΥΠΟΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

○ Κινήσεις και στάση του σώματος

Οι αντιλήψεις μας για τους ανθρώπους επηρεάζονται από τον τρόπο που κάθονται, που περπατάνε, που σηκώνονται, ή που κρατάνε το κεφάλι τους. Ο τρόπος που κινούμε και στήνουμε το σώμα μας, επικοινωνεί έναν πλούτο πληροφοριών για τον κόσμο. Αυτό το είδος της μη λεκτικής επικοινωνίας περιλαμβάνει τη **στάση του σώματος, το στήσιμο και τις διακριτικές κινήσεις.**

○ Χειρονομίες

Οι χειρονομίες είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής μας ζωής. Πολλές φορές χρησιμοποιούμε τα χέρια μας ασυναίσθητα, χωρίς να το σκεφτούμε. Ωστόσο, η έννοια των κινήσεων μπορεί να είναι **πολύ διαφορετική μεταξύ των πολιτισμών.** Έτσι είναι **σημαντικό να είμαστε προσεκτικοί για την αποφυγή παρεξήγησης.**

ΤΥΠΟΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

○ Βλεμματική επαφή

Δεδομένου ότι η βλεμματική επαφή κατέχει δεσπόζουσα θέση για τους περισσότερους ανθρώπους, η επαφή με τα μάτια είναι ιδιαίτερα σημαντικός τύπος μη λεκτικής επικοινωνίας. Ο τρόπος που κοιτάμε κάποιον μπορεί να επικοινωνήσει πολλά πράγματα, συμπεριλαμβανομένων του *ενδιαφέροντος, της στοργής, της εχθρότητας, ή της έλξης*. Η επαφή με τα μάτια είναι επίσης σημαντική για τη διατήρηση της ροής της συζήτησης και για την εκτίμηση της ανταπόκρισης του άλλου ατόμου.

○ Αφή / άγγιγμα

Σε μεγάλο βαθμό επικοινωνούμε μέσω της αφής. Σκεφτείτε τα παρακάτω μηνύματα: *μια αδύναμη χειραψία, ένα δειλό χτύπημα στον ώμο, μια ζεστή αγκαλιά, ένα καθησυχαστικό χαστούκι* κ.ά.

ΤΥΠΟΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

○ Χώρος

Έχετε νιώσει ποτέ άβολα κατά τη διάρκεια μιας συνομιλίας, γιατί το άλλο πρόσωπο στεκόταν πολύ κοντά και κατάκλυζε το χώρο σας; Όλοι μας έχουμε την ανάγκη για φυσικό χώρο, αν και αυτή η ανάγκη διαφέρει ανάλογα με την κουλτούρα, την κατάσταση και την εγγύτητα της σχέσης. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το φυσικό χώρο για να επικοινωνήσετε πολλά διαφορετικά μη λεκτικά μηνύματα, συμπεριλαμβανομένων των σημάτων της *οικειότητας και της αγάπης, της επιθετικότητας ή της κυριαρχίας.*

○ Φωνή

Δεν είναι μόνο αυτό που λέτε, είναι πώς το λέτε. Όταν μιλάμε, οι άλλοι άνθρωποι "διαβάζουν" τις φωνές μας πέρα από τα λόγια μας. Η φωνή μας εμπεριέχει τόνο και ένταση, όπου μέσω αυτών διαφαίνονται ο *σαρκασμός, ο θυμός, η αγάπη, η εμπιστοσύνη* κ.ά.

ΤΥΠΟΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

○ Εμφάνιση

Η επιλογή μας από το *χρώμα*, τα *ρούχα*, τα *χτενίσματα*, και άλλους παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση θεωρούνται επίσης ένα μέσο για τη μη λεκτική επικοινωνία. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι διαφορετικά χρώματα μπορεί να προκαλέσουν διαφορετικές διαθέσεις. Η εμφάνιση μπορεί επίσης να αλλάξει τις φυσιολογικές αντιδράσεις, κρίσεις και ερμηνείες.

- <https://www.parapolitika.gr/ellada/article/1226928/eglima-sta-gluka-nera-neo-dokimader-gia-ton-babi-anagnostopoulo-eidikos-exigei-pos-fainotan-/>

- Συγκεκριμένα, ο Dr. Cliff Lansley αποκάλυψε πώς ο Αναγνωστόπουλος εμφάνισε προδοτικά σημάδια, στη διάρκεια των αρχικών του δηλώσεων, που αποκάλυψαν την ενοχή του
- Προσπαθεί να **δημιουργήσει** την εντύπωση **θλίψης** βάζοντας τα δάχτυλά του, **πιέζοντας** τα δάχτυλά του στις γωνίες των ματιών του.
- Τραβάει το βλέφαρο τόσο πολύ προς τα κάτω που το γυρίζει ανάποδα. Έτσι, προσπαθεί πραγματικά να **προκαλέσει** τα **δάκρυα** στα μάτια του, επειδή θέλει να **απεικονίσει** τη **θλίψη**. Αλλά όταν κοιτάμε ολόκληρο το πρόσωπό του, **δεν υπάρχει καμία ένδειξη θλίψης σε αυτό**» ανέφερε ο Lansley..

- Υπάρχουν κάποιοι μικροδείκτες εξαπάτησης, όπως όταν ο Αναγνώστοπουλος σηκώνει τους ώμους του, ενώ επιχειρεί να διαψεύσει κάτι που ακούει. Ο εμπειρογνώμονας λέει: «Αυτό το **μονόπλευρο ανασήκωμα των ώμων** αποτελεί ένδειξη εξαπάτησης. Σε όλη μου τη δουλειά εδώ και 30 χρόνια, δεν έχω δει **ποτέ** ένα μικροσκοπικό, **μονόπλευρο ανασήκωμα των ώμων**, όταν οι άνθρωποι λένε την **αλήθεια**. Όταν έχεις τέτοιες συσπάσεις κατά τη διάρκεια ενός ισχυρισμού, ενός καταφατικού ισχυρισμού, αυτό μας δείχνει ότι προσποιείται

- Απότομες στροφές του κεφαλιού στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων: Όταν σε ρωτάνε κάτι και στρέφεις το κεφάλι σου προς μια άλλη κατεύθυνση απ' αυτή που είχες όταν ξεκίνησε η ερώτηση, τότε φανερώνεις μια διάθεση εξαπάτησης.
- Έλλειψη σωματικής κίνησης: Όσες φορές βρέθηκε μπροστά σε δημοσιογράφους, ο Αναγνωστόπουλος ήταν επιτηδευμένα σταθερός και δεν επέτρεπε στο σώμα του να κινηθεί αυθόρμητα, μηχανικά. Αυτό δείχνει ότι προσπαθεί κάτι να κρύψει ή προσπαθεί να αντέξει το ψέμα που λέει.

- **Βιασύνη στις απαντήσεις του:** Από την πρώτη στιγμή ο Αναγνωστόπουλος **είχε προβάρει ένα συγκεκριμένο ποίημα** που θα πει, το οποίο όμως ήταν τόσο ουδέτερο και λόγω της σαθρότητας του, τον ανάγκασε να σκέφτεται συνεχώς τι θα πει μετά ώστε να μην πέσει σε αντιφάσεις και να απαντά με γρηγοράδα. Κάτι τέτοιο για έναν άνθρωπο που έχασε τη γυναίκα του, είναι σημάδι ενοχής ή τουλάχιστον κρυψίνοιας γεγονότων.
- **Συνεχόμενο νεύμα:** Η εικόνα ενός ανθρώπου που σε μια τόσο τραγική κατάσταση στέκεται απέναντι από δημοσιογράφους και **διαρκώς κουνάει το κεφάλι του**, φανερώνει μια αποσύνδεση με το παρόν, με αυτό που συμβαίνει

- **Μετακίνηση του σαγονιού:** Δείγμα έντασης και φόβου είναι όταν κάποιος **κουνάει διαρκώς το σαγόني του και εκτείνει το στόμα του**. Ο Αναγνωστόπουλος το έκανε 3-4 φορές όταν μίλησε στους δημοσιογράφους μετά τη δολοφονία.
- **Ασταμάτητη οπτική επαφή:** Σύμφωνα με τον μπιχεβιοριστή ψυχολόγο Κλιφ Λάνσλι, σε αντίθεση με την επικρατούσα αίσθηση, **όταν κάποιος σε κοιτάζει διαρκώς στα μάτια, δεν το κάνει γιατί δεν έχει κάτι να κρύψει κι είναι αληθής**. Αντιθέτως, υποδηλώνεται μια εξαπάτηση από μεριάς του και το **διαρκές κοίταγμα σημαίνει πως ψάχνει να διαβάσει στα μάτια σου ότι πιστεύεις αυτό που λέει, ότι έχει ανάγκη να το πιστέψεις**.

- Πολλαπλές συσπάσεις και πολλαπλές ταυτόχρονες εκφράσεις: Ο Αναγνωστόπουλος δε μπορούσε να ελέγξει με τίποτα την αλήθεια που αποτυπωνόταν στο πρόσωπό του κι αυτό το καταλαβαίνει κανείς από το εξής: το σώμα του πάθαινε αρκετές φορές split και σε κάθε του μέρος έβλεπε μια διαφορετική έκφραση. Δεν είχε δηλαδή ποτέ ολοκληρωμένη λύπη ή πόνο στο πρόσωπό του. Μάλιστα, σε κάποιες εκφράσεις μέρος του προσώπου του σχηματίζει ικανοποίηση και ανακούφιση γι' αυτό που έκανε και για το όποιους πιστεύουν το αφήγημά του.

ΜΟΡΦΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- Εσωπροσωπική και διαπροσωπική επικοινωνία
- Η εσωπροσωπική επικοινωνία αποτελεί την εσωτερική επικοινωνία του ατόμου, η οποία πραγματοποιείται καθώς τα άτομο επεξεργάζεται τα δεδομένα που προσλαμβάνει από το περιβάλλον.
- Η διαπροσωπική επικοινωνία είναι η επικοινωνία που διαδραματίζεται μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων

ΜΟΝΟΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΑΜΦΙΔΡΟΜΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Κατά τη μονόδρομη επικοινωνία ο πομπός στέλνει ένα μήνυμα προς μετάδοση, το οποίο πριν σταλεί κωδικοποιείται. Η κωδικοποίηση γίνεται με τη χρήση συμβόλων (γλωσσικών, αριθμητικών, εικονικών). Το μήνυμα που στέλνεται μέσω καναλιών επικοινωνίας, εν τέλει αποκωδικοποιείται από το δέκτη. **Η επικοινωνία αυτή είναι αποτελεσματική μόνο αν ο δέκτης αποκωδικοποιήσει σωστά το μήνυμα του πομπού.**
- Από την άλλη πλευρά, κατά την αμφίδρομη επικοινωνία πραγματοποιείται εναλλαγή ρόλων, δηλαδή ο δέκτης παίρνει το ρόλο του πομπού και ζητά διευκρινίσεις για το μήνυμα που έλαβε. (Θεοφιλίδης, 1997).

ΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Η **λεκτική ή γλωσσική** επικοινωνία χρησιμοποιεί το **γλωσσικό μήνυμα** και πραγματοποιείται είτε μέσω του **προφορικού** είτε μέσω του **γραπτού** λόγου. Ο λόγος αναλύεται εννοιολογικά με βάση δύο διαστάσεις: τη **γνωστική** και τη **συναισθηματική**.
- Η **γνωστική** διάσταση αποτελεί τη **δήλωση** του λόγου, ενώ η **συναισθηματική** διάσταση αποτελεί την **υποδήλωση** του **λόγου**, τη συναισθηματική φόρτωση που συνοδεύει τις λέξεις, η οποία μπορεί να είναι **θετική, αρνητική ή ουδέτερη**
- **Μη λεκτική επικοινωνία** είναι η επικοινωνία κατά την οποία χρησιμοποιούνται μη λεκτικά σήματα, όπως οι *εκφράσεις του προσώπου, οι χειρονομίες, η στάση του σώματος, η διαπροσωπική απόσταση, ο τόνος της φωνής, ο ρυθμός του λόγου.*

ΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Η λεκτική επικοινωνία **πλεονεκτεί** της μη λεκτικής γιατί ο προφορικός λόγος διαθέτει πιο συγκεκριμένο κώδικα.
- Επιπλέον, στον προφορικό λόγο χρησιμοποιούνται κάποια φαινόμενα που τον ενισχύουν, αφού προσφέρουν επιπρόσθετες πληροφορίες κατά την επικοινωνιακή διαδικασία (*επιτονικά φαινόμενα, επαφικά φαινόμενα, διαφορετικές προφορές*).
- Αντίθετα, η μη λεκτική επικοινωνία είναι **ιδιαίτερα σημαντική** καθώς απελευθερώνει κατά την επικοινωνία ***κρυμμένα συναισθήματα*** του ανθρώπου.

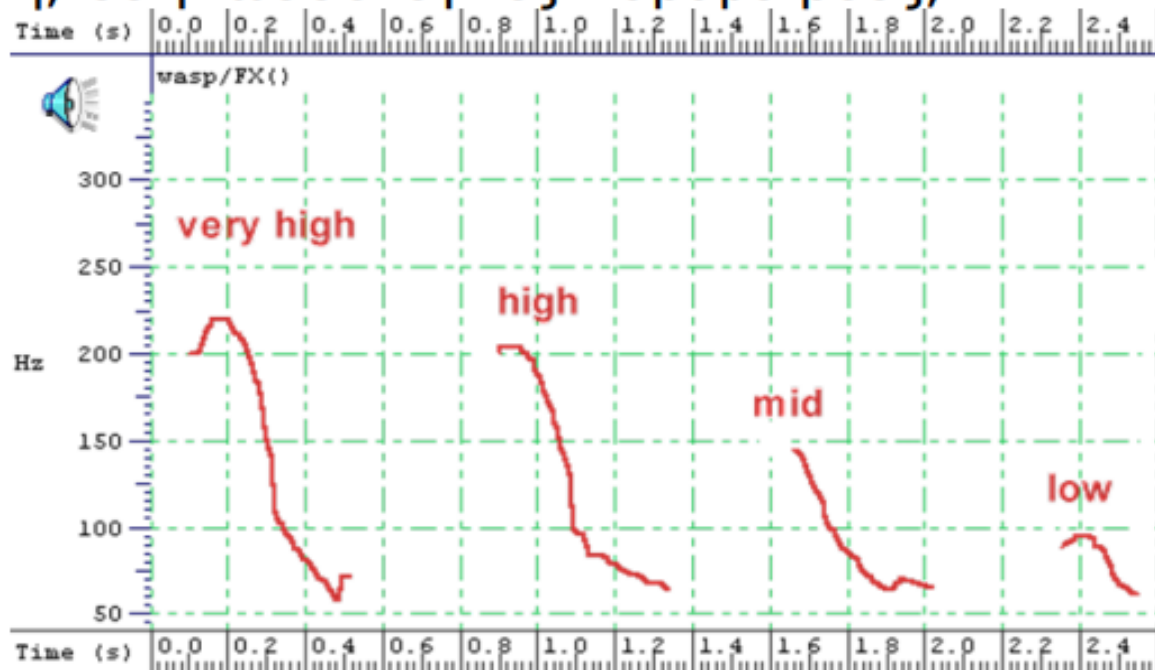

Ο ΕΠΙΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΧΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΜΕ ...

- Το τονικό ύψος
- Τη μελωδία
- Την κορύφωση και την έμφαση
- Τον τεμαχισμό σε φράσεις

ΤΟΝΙΚΟ ΕΥΡΟΣ

Διαφορές στο τονικό εύρος μπορεί να οφείλονται στο μέγεθος, φύλο, κοινωνική θέση, συναισθηματική κατάσταση του ομιλητή, σε γλωσσολογικές παραμέτρους, κλπ

[από το *Prosody on the Web* tutorial on pitch]

ΤΟΝΙΚΟ ΕΥΡΟΣ

- Η Λένα δουλεύει στον ΟΤΕ
(Δώσε μου μια πληροφορία)
- Η Λένα δουλεύει στον ΟΤΕ
(Αλήθεια; Δεν το ήξερα αυτό...)
- Η Λένα δουλεύει στον ΟΤΕ
(Ελπίζω να μην έχει μετοχές...)
- Η Λένα δουλεύει στον ΟΤΕ
(Στο είπα χίλιες φορές!)

Ποια 'σημασία' αλλάζει;

ΕΠΑΦΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

- παύσεις,
- δισταγμοί,
- επαναλήψεις λέξεων ή φράσεων,
- παραλείψεις κ.λπ.

(ήχοι όπως «εεε...», «ααα...», «να πούμε» κλπ.
(Παπαδάκη, 1997)

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Στο πλαίσιο της Πραγματολογίας το γλωσσολογικό ενδιαφέρον εστιάζεται στον ομιλητή και τον ακροατή, οι οποίοι θεωρείται ότι δρουν εντός συγκεκριμένων επικοινωνιακών συνθηκών.
- Οι επικοινωνιακές αυτές συνθήκες καθορίζονται από το κοινωνικό γίγνεσθαι. Αυτό σημαίνει ότι δεν διερευνάται μόνον η σχέση γλώσσας και κοινωνίας, αλλά αντικείμενο έρευνας συνιστά η γλώσσα εντός της κοινωνίας.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Η πραγματολογία είναι κλάδος της θεωρητικής γλωσσολογίας του οποίου ο ορισμός είναι δύσκολο να δοθεί με απόλυτη ακρίβεια, επειδή διαφορετικοί τρόποι αντίληψης του τι είναι δίνουν και διαφορετικούς ορισμούς.
- Για τον Κ. Κανάκη σημαίνει τη «*μελέτη μιας συγκεκριμένης πλευράς της γλωσσικής σημασίας: της μη- αληθειακής, της συνομιλιακής, της κοινωνικής. Είναι η όψη της μελέτης της σημασίας που ξεπερνά τη στενή, κυριολεκτική και αφηρημένη σημασία των λέξεων, όπως αυτή αναφέρεται στα λεξικά, και έτσι, ταυτίζεται με τη **συμφραστική**, έξω – λογική και συχνά υπέρ – προτασιακή σημασία των γλωσσικών εκφράσεων.*
- *Είναι επιφορτισμένη με το δύσκολο έργο της **ερμηνείας των εκφωνημάτων στα συμφραζόμενά τους**, δηλαδή με αυτό που εννοεί ο ομιλητής – το πλέον άυλο και φευγαλέο κομμάτι της γλωσσικής ανάλυσης».*

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ (ΣΗΜΑΣΙΑ)

- Επομένως, κάποιος κατέχει την πραγματολογία όταν μπορεί να αντιληφθεί και να κατανοήσει **όχι μόνο αυτό που ο ομιλητής εννοεί με τα λεγόμενά του** αλλά και το λόγο της αλλαγής του ύφους και του τρόπου με τον οποίο μιλάει σε διαφορετικές **περιστάσεις**. Ήδη από τον ορισμό γίνεται φανερό το μέγεθος της σημασίας της στην ανθρώπινη επικοινωνία.
- Κατέχοντας το πραγματολογικό επίπεδο μπορεί κανείς να οργανώσει το λόγο του και στη συνέχεια να μεταδώσει επιτυχώς το μήνυμά του στους **συνομιλητές** του, αλλά και να κατανοήσει όσα άλλοι μεταδίδουν σε αυτόν.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Πραγματολογία: **γνώση** που αφορά τη **χρήση** τη **γλώσσας** σε συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας.
- Ερμηνεία εκφωνημάτων εντός περικειμένου, γλωσσικού και εξω-γλωσσικού.
- Με τη γλώσσα **δε δηλώνουμε μόνο**, αλλά και **επιτελούμε = συνθήκες επιτυχίας**.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ (ΟΡΙΣΜΟΣ)

- Η **μελέτη της σημασίας** μέσα σε συγκεκριμένο περικείμενο, γλωσσικό και εξωγλωσσικό.
- Η μελέτη των **αρχών** που διέπουν την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας:
  - μελέτη της γλώσσας από την πλευρά των **χρηστών**.
  - μελέτη της **γλωσσικής επιτέλεσης**.
- Μονάδα μελέτης της Πραγματολογίας είναι το εκφώνημα.

ΕΝΝΟΙΕΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

○ Εκφώνημα

- Προφορικό ή γραπτό απόσπασμα λόγου
Περικλείεται μεταξύ δύο σημείων σιωπής
- Δε συμπίπτει απαραίτητα με μία (ολόκληρη)
κύρια πρόταση.

- Α: *Γιατί πήγες στο πάρκο χτες;*

- Β: *Για να συναντήσω το Γιώργο./ Για βόλτα. / Έτσι.*

ΕΝΝΟΙΕΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

Περιεχόμενο: γλωσσικό και εξωγλωσσικό.

- **Γλωσσικό περιεχόμενο:** *τα συμφραζόμενα, το γλωσσικό περιβάλλον του εκφωνήματος (εκφώνημα που έπεται και που ακολουθεί).*
- **Εξωγλωσσικό περιεχόμενο:** *συνθήκες και συντεταγμένες εκφώνησης, ιδιότητες ομιλητή και ακροατή, κ.λπ.*

ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Κάθε φορά που παράγουμε ή ερμηνεύουμε ένα γλωσσικό μήνυμα λαμβάνουμε υπόψη μας, χωρίς πάντα να το συνειδητοποιούμε, **τις συνθήκες μέσα στις οποίες το παράγουμε ή το ερμηνεύουμε.**

Ας δούμε το ακόλουθο παράδειγμα:

- Στην κουζίνα, μια μητέρα βλέπει το παιδί της να κάθεται στο τραπέζι και να παίζει με ένα μαχαίρι φέρνοντάς το κοντά στο πρόσωπό του. Του λέει:

«Μην το κάνεις αυτό, γιατί θα κοπείς».

- Η μητέρα συμβουλεύει και ταυτόχρονα προειδοποιεί το παιδί να μην παίζει με το μαχαίρι και να μην το φέρνει κοντά στο πρόσωπό του, καθώς η ίδια φοβάται ότι το παιδί θα αυτοτραυματιστεί.

Ας συγκρίνουμε το παράδειγμα αυτό με το ακόλουθο:

- Μέσα στο αυτοκίνητο μιας σχολής οδηγών, την ώρα του μαθήματος, ο μαθητής μόλις έχει περάσει ένα STOP, χωρίς να ελέγξει προσεκτικά μήπως έρχεται κάποιο άλλο όχημα. Ο δάσκαλος του λέει:

«Μην το κάνεις αυτό, γιατί θα κοπείς».

ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Παρατηρούμε ότι, μολονότι **η πρόταση** που παράγεται και στις δύο περιπτώσεις είναι ακριβώς η **ίδια**, η ερμηνεία που αποδίδεται σε αυτή κάθε φορά αλλάζει ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο η πρόταση αυτή παράγεται και ερμηνεύεται . Στο περιβάλλον αυτό περιλαμβάνονται στοιχεία όπως
  1. ο τόπος και ο χρόνος της επικοινωνίας (π.χ. κουζίνα, αυτοκίνητο, ώρα μαθήματος οδήγησης),
  2. οι συμμετέχοντες/ουσες, οι ρόλοι και οι μεταξύ τους σχέσεις (π.χ. *μητέρα-παιδί, δάσκαλος-μαθητής*),
  3. οι κινήσεις που κάνουν (π.χ. *κινήσεις με μαχαίρι, οδήγηση χωρίς σταμάτημα*),
  4. τα αντικείμενα που βρίσκονται στον χώρο (π.χ. *τραπέζι, μαχαίρι, αυτοκίνητο, φρένο, πινακίδα STOP*),

ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

5. η γνώση και οι εμπειρίες που έχουν οι συμμετέχοντες/ουσες σχετικά με τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν ή/και τις οποίες παρατηρούν (π.χ. *ιδιότητες μαχαιριού, ατυχήματα με μαχαίρια, εξετάσεις για δίπλωμα, κριτήρια αξιολόγησης οδηγών*),
6. το θέμα και ο στόχος της επικοινωνίας τους και η μορφή της (π.χ. *αποφυγή ατυχήματος, συμβουλή ή προειδοποίηση, επιτυχία στις εξετάσεις, προφορικός λόγος*),
7. τι έχει προηγηθεί στη συγκεκριμένη επικοινωνία (π.χ. *ο δάσκαλος οδήγησης μάλλον έχει ήδη πει στον μαθητή να ακινητοποιεί το αυτοκίνητο στο STOP και να μην ξεκινάει ξανά χωρίς να ελέγξει αν έρχεται κάποιο άλλο αυτοκίνητο*).

Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν αυτό που ονομάζουμε περιεχόμενο.

ΕΝΝΟΙΕΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

- Είδη νοημάτων:
  - **Ρητό:** προκύπτει από την κυριολεκτική σημασία των λέξεων και από τον τρόπο συνδυασμού τους (Σημασιολογία).
  - **Υπόρρητο:** προκύπτει από τη χρήση της γλώσσας σε συγκεκριμένο περιεχόμενο (Πραγματολογία)

ΠΡΟΤΑΣΗ VS ΕΚΦΩΝΗΜΑ

- Στον δομισμό η πρόταση είναι η ανώτατη μονάδα, το ανώτατο επίπεδο ανάλυσης:

**Φωνήματα- Μορφήματα- Λέξεις- Σύνολα-
Προτάσεις**

- Η πρόταση **συνδέει ένα υποκείμενο με ένα κατηγορημα.**
- Η ίδια **δεν συνδέεται** με συγκεκριμένη περίπτωση **επικοινωνίας**

ΕΚΦΩΝΗΜΑ

- Όταν μιλάμε δεν παράγουμε προτάσεις αλλά **εκφωνήματα**:
- **Προτάσεις** εγγεγραμμένες σε μια συγκεκριμένη περίσταση επικοινωνίας.

Πβ. τη διάκριση Γλώσσα - Ομιλία:

- **Πρόταση**: αντιστοιχεί στη γλώσσα
- **Εκφώνημα**: αντιστοιχεί στην ομιλία

ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ

- Δύο κατηγορίες εκφωνημάτων:
- τα εκφωνήματα εκείνα, τα οποία μπορούμε να τα προσεγγίσουμε με το κριτήριο αν ανταποκρίνονται ή όχι στην αλήθεια, π.χ. «*Σήμερα είναι Τρίτη*», «*Ο Γιώργος μετακόμισε*», «*Η Ελένη αγόρασε ένα παλτό*».
- Υπάρχουν, όμως, και εκφωνήματα, όπου αυτό το κριτήριο δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Και αυτό, όχι επειδή δεν μπορούμε να διακρίνουμε εάν και κατά πόσο ανταποκρίνεται το περιεχόμενό τους στην αλήθεια, αλλά επειδή η εκφορά του λόγου είναι ταυτόχρονα και ολοκλήρωση μιας συγκεκριμένης πράξης. Κατά τη διάρκεια τέλεσης ενός γάμου, το μυστήριο ολοκληρώνεται όταν προβεί ο ιερέας στην εκφορά της φράσης «*νυμφεύεται ο δούλος του Θεού ...*». Αντίστοιχα, όταν ο δικαστής ανεβαίνει στην έδρα και ανακοινώνει ότι *ο κατηγορούμενος αθώνεται*, τότε και μόνον τότε απαλλάσσεται από τις κατηγορίες. Η φράση «*κληροδοτώ στον αγαπητό μου υιό το καλό μου ρολόι*», ως μέρος της διαθήκης μου, καθιστά τον υιό μου κληρονόμο.

ΕΚΦΩΝΗΜΑ

- Το εκφώνημα μπορεί να είναι ελλειπτικό, γιατί το περικείμενο (γλωσσικό και περιστασιακό) επιτρέπει την παράλειψη στοιχείων.

Δώσε μου το αλάτι.

Δώσ' το μου.

Νυστέρι

ΕΚΦΩΝΗΜΑ

Έλα εδώ.

Είσαι;

Τι νέα;

Δεν το συζητώ.

Δεν υπάρχει αυτό το παιδί!

Να βάλω;

Ανάλατο!

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Η **Πραγματολογία** αποτελεί ένα επίπεδο ανάλυσης της γλώσσας το οποίο εξετάζει τη **σχέση** του **εκφωνήματος** με την **περίσταση** στην οποία χρησιμοποιείται.
- Ενώ δηλαδή σε **όλα τα άλλα επίπεδα ανάλυσης**, από τη Φωνητική έως και το Λεξιλόγιο, εξετάζεται το παραγόμενο γλωσσικό προϊόν, **ανεξάρτητα** από τον παραγωγό του και τις συνθήκες μέσα στις οποίες παράγεται, στην **Πραγματολογία** αυτό που **ενδιαφέρει** είναι τα **νοήματα** και οι **σημασίες** που παίρνουν τα εκφωνήματα ανάλογα με τον χρόνο, τον χώρο, την κοινωνική θέση, τον ρόλο των ομιλητών, τον στόχο που επιδιώκεται και τα γλωσσικά και άλλα εξωγλωσσικά συμφραζόμενα.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Στην Πραγματολογία, λοιπόν, η γλώσσα εξετάζεται ως πράξη που επιτελείται από κάποιον ομιλητή και επηρεάζει τους συνομιλητές.
- Άλλωστε, η Πραγματολογία ως επίπεδο ανάλυσης της γλώσσας γεννήθηκε ουσιαστικά από την ανάπτυξη της θεωρίας των λεκτικών πράξεων που διατυπώθηκε από τους φιλοσόφους **John Austin**, **Paul Grice** και **John Searle** κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970.
- Βασική θέση της θεωρίας αυτής είναι ότι, κάθε φορά που λέμε ή γράφουμε κάτι στο πλαίσιο της επικοινωνίας, πράττουμε κάτι, π.χ. εκφωνώντας τη φράση *Εκείνα για το σχολείο* ζητώ από τον συνομιλητή μου να πάει στο σχολείο, να κάνει δηλαδή μια πράξη.

ΘΕΩΡΙΑ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

- Η θεωρία των λεκτικών / γλωσσικών πράξεων (speech act theory), την οποία διατύπωσε ο φιλόσοφος J. L. Austin (How to do things with words, 1962), βασίζεται στην παρατήρηση ότι με τη γλώσσα δεν περιγράφουμε/δηλώνουμε μόνο, αλλά και **επιτελούμε πράξεις**.

- Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι κάθε εκφορά λόγου συνιστά γλωσσική πράξη. Επειδή, όμως, ως μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας είμαστε ταυτόχρονα και μέλη μιας κοινωνικής κοινότητας, οι γλωσσικές μας πράξεις πρέπει να ακολουθούν τους συμβατικούς κανόνες, που διέπουν τον τρόπο διεξαγωγής μιας πράξης στην συγκεκριμένη κοινότητα. Με την εκφορά άλλων λέξεων τελείται π.χ. ο γάμος ενώπιον του δημάρχου.
- Αυτό σημαίνει ότι ως ομιλητές οφείλουμε να αναγνωρίσουμε αυτές τις συμβάσεις και να τις ακολουθήσουμε, αν στοχεύουμε στην επίτευξη του όποιου μας επικοινωνιακού στόχου.

- Ταυτόχρονα, όμως, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι οι **κοινωνικές αυτές συμβάσεις καθορίζουν και το πλαίσιο της γλωσσικής μας συμπεριφοράς**: «Αυτά τα πράγματα δε λέγονται!», «Τα καλά παιδιά δεν λένε αυτές τις λέξεις» είναι ενδεικτικές περιπτώσεις.
- Το κοινωνικά αποδεκτό πλαίσιο γλωσσικής συμπεριφοράς εξαρτάται από την κοινωνική θέση που έχουν οι συμμετέχοντες στην επικοινωνιακή διαδικασία: ο κάθε φαντάρος διαθέτει την γλωσσική επάρκεια ώστε να διατυπώσει μια διαταγή. Το **κοινωνικό, όμως, σύνολο δεν του επιτρέπει να διατάξει** π.χ. τον στρατηγό του να μαζέψει τα αποσίδαρα στο στρατόπεδο.
- Διαφαίνεται, συνεπώς, ότι οι γλωσσικές μας πράξεις είναι άμεσα συνδεδεμένες με τις αρχές και τους κανόνες που διέπουν στην συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα αυτήν την επικοινωνιακή περίσταση.

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ Ή ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- Χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για να:
  - ✓ δώσουμε υποσχέσεις,
  - ✓ στοιχηματίσουμε,
  - ✓ προειδοποιήσουμε,
  - ✓ βαφτίσουμε,
  - ✓ θέσουμε υποψηφιότητα,
  - ✓ συγχαρούμε,
  - ✓ συλλυπηθούμε,
  - ✓ κ.τ.λ.

ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- Η θεωρία των λεκτικών πράξεων έστρεψε το ενδιαφέρον της Γλωσσολογίας από την εξέταση και την περιγραφή του συστήματος της γλώσσας στην εξέταση και **περιγραφή εκφωνημάτων** στο πλαίσιο της επικοινωνίας, όπου κάθε εκφώνημα αποκτά σημασία ανάλογα με τους παράγοντες που συμμετέχουν σε αυτήν, δηλαδή τις συνθήκες επικοινωνίας (πομπός, δέκτης, κανάλι, θέμα, σκοπός κτλ.).
- Στο πλαίσιο της επικοινωνίας, λοιπόν, προφορικής ή γραπτής, ο άνθρωπος, όταν παράγει λόγο, ταυτόχρονα επιτελεί και μια πράξη, η οποία μπορεί να είναι μια **δήλωση**, μια **παρακλήση**, μια **απειλή** κ.ο.κ.
- Βασική μονάδα, λοιπόν, της Πραγματολογίας είναι η **λεκτική πράξη**

Η ΛΕΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΠΕΡΙΕΧΕΙ:

- α) *Την πράξη της εκφώνησης*, η οποία, αναφέρεται στην εκφώνηση μιας φράσης μέσω του συνδυασμού ήχων ή γραφημάτων και λέξεων. Πρόκειται δηλαδή για την απλή εκφορά λέξεων και προτάσεων.
- β) *Την προσλεκτική πράξη*, η οποία αναφέρεται στην πράξη που επιτελεί ο ομιλητής. Σ' αυτήν συνδέονται σε ένα εκφώνημα το **πρόσωπο** στο οποίο γίνεται αναφορά με το **ρήμα** που πραγματώνει την πρόθεση του αναφερόμενου. Μπορεί να έχει τη μορφή μιας *παράκλησης, μιας ερώτησης, μιας ανακοίνωσης, μιας προσφοράς* κ.ο.κ. Πρόκειται στην ουσία για την πράξη με την οποία ο ομιλητής προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα καταλάβει ο ακροατής την πρόθεσή του.
- γ) *Την πράξη επιτέλεσης*, η οποία αναφέρεται στο αποτέλεσμα που επιδιώκει ο ομιλητής να έχει ένα εκφώνημα στον αποδέκτη.

ΤΙ ΔΗΛΩΝΟΥΝ

Αν δε μου δώσεις το βιβλίο, δε θα σου ξαναμιλήσω. (1)

Μου δίνεις, σε παρακαλώ, το βιβλίο; (2)

Είπες ότι θα μου δώσεις το βιβλίο. (3)

Θα μου δώσεις το βιβλίο; (4)

Δώσε μου αμέσως το βιβλίο. (5)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Αν δε μου δώσεις το βιβλίο, δε θα σου ξαναμιλήσω. (1)

Μου δίνεις, σε παρακαλώ, το βιβλίο; (2)

Είπες ότι θα μου δώσεις το βιβλίο. (3)

Θα μου δώσεις το βιβλίο; (4)

Δώσε μου αμέσως το βιβλίο. (5)

- Υποθέτουμε ότι οι πέντε παραπάνω φράσεις εκφωνούνται από το ίδιο άτομο (π.χ. *έναν/μια μαθητή/-τρια*) και έχουν τον ίδιο αποδέκτη (π.χ. *έναν/μια συμμαθητή/-τρια του/της*). Και οι πέντε φράσεις περιέχουν τον ίδιο συνδυασμό αντικειμένου αναφοράς (*βιβλίο*) και ρήματος (*δίνω*). Καθεμιά όμως από αυτές τις φράσεις διαφέρει και ως προς την πράξη εκφώνησης και ως προς την προσλεκτική πράξη. Η (1) εκφράζει **απειλή**, η (2) **πράκλση**, η (3) αποτελεί μια **ανακοίνωση**, η (4) είναι **ερώτηση** και η (5) εκφράζει **προσταγή**.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Προσλεκτική ισχύ/δύναμη

Το πώς «μετράει» ένα εκφώνημα αποτελεί την *προσλεκτική ισχύ/δύναμη* του [illocutionary force], και την *απολεκτική πράξη*, δηλ. την πράξη που επιτελεί η ομιλήτρια με το να λέει κάτι το οποίο **επιφέρει κάποιες συνέπειες ή αποτελέσματα** στα αισθήματα, τις σκέψεις ή τις πράξεις του ακροατή της. Στο εκφώνημα

Η σούπα καίει

μπορεί να επιτελέσει την απολεκτική πράξη της καθυστέρησης της κατανάλωσής της στη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά μπορεί και όχι. Ενώ η **λεκτική και, κυρίως, η προσλεκτική πράξη συνδέονται άμεσα με την πρόθεση της ομιλήτριας** (δηλ. τί επιδιώκει να κάνει), **το αποτέλεσμα της απολεκτικής πράξης δεν εμπίπτει στον έλεγχό της.**

- Η **απολεκτική πράξη είναι δύσκολο να προσεγγιστεί επιστημονικά** και οπωσδήποτε η μελέτη της ξεφεύγει από το γνωστικό πεδίο της γλωσσολογίας.

ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- **α) Δηλωτικές**, με τις οποίες δηλώνεται από τον ομιλητή η **αλήθεια** του περιεχομένου του εκφωνήματός του, π.χ. *Η κ. Παπαδοπούλου βρίσκεται στο γραφείο της.*
- **β) Κατευθυντικές**, με τις οποίες ο ομιλητής **επιχειρεί** να **πείσει** ή να **κατευθύνει** τον ακροατή, π.χ. *Άνοιξέ μου, σε παρακαλώ, την πόρτα.*
- **γ) Δεσμευτικές**, με τις οποίες ο ομιλητής **δεσμεύεται** να **πραγματοποιήσει** αυτό που λέει, π.χ. *Θα σου δώσω αύριο τα κλειδιά του σπιτιού.*

ΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- **δ) Εκφραστικές**, με τις οποίες ο ομιλητής εκφράζει την **ψυχική** του **κατάσταση** απέναντι στο περιεχόμενο του εκφωνήματος, π.χ. *Χαίρομαι πολύ για την επιτυχία σου.*
- **ε) Διακηρυκτικές**, με τις οποίες ο ομιλητής **επιτελεί** άμεσα μια **πράξη**, π.χ. *Σε αναγορεύω διδάκτορα Φιλοσοφίας.*
- Η ταξινόμηση αυτή δεν είναι και ούτε μπορεί να είναι απόλυτη, αφού μπορεί ένα εκφώνημα να ανήκει στη μια ή στην άλλη κατηγορία, π.χ. η φράση: *Χαίρομαι πολύ για την επιτυχία σου* μπορεί να είναι είτε εκφραστική είτε δηλωτική λεκτική πράξη. Εξαρτάται από τη συνθήκη επικοινωνίας και από τα συμφραζόμενα.

ΠΡΟΣΛΕΚΤΙΚΟΙ ΕΝΔΕΙΚΤΕΣ

- Τα γλωσσικά μέσα (*επιτονισμός, έγκλιση, συγκεκριμένα λεξήματα*) που δηλώνουν μια προσλεκτική πράξη:
- Η προστακτική **έγκλιση**
- **Ρήματα** όπως: *υπόσχομαι, στοιχηματίζω, εύχομαι, παραιτούμαι*
- **Εκφράσεις** όπως: *σας παρακαλώ, σας ευχαριστώ πολύ, συγγνώμη, κ.λπ.*

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

- Η Πραγματολογία περιλαμβάνει 3 κύριες επικοινωνιακές δεξιότητες:

1. Τη χρήση της γλώσσας για διαφορετικούς σκοπούς, όπως:

- χαιρετισμό (π.χ. *γεια σου, αντίο*)
- ενημέρωση (π.χ. *Θα πάρω ένα μπισκότο*)
- απαίτηση (π.χ. *Δώσε μου ένα μπισκότο*)
- υπόσχεση (π.χ. *Πάω να σας πάρω ένα μπισκότο*)
- αίτηση (π.χ. *θα ήθελα ένα μπισκότο, παρακαλώ*)

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

2. Την αλλαγή της γλώσσας σύμφωνα με τις **ανάγκες** ενός ακροατή ή μιας κατάστασης, όπως:

- όταν μιλάμε σε ένα μωρό από ό, τι σε έναν ενήλικα
- όταν δίνουμε πληροφορίες σε έναν άγνωστο ακροατή
- όταν μιλάμε σε μια τάξη από ό, τι σε μια παιδική χαρά

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

3. Την τήρηση **κανόνων** κατά τη διάρκεια συζητήσεων όπως:

- την εναλλαγή σειράς
- την εισαγωγή θεμάτων συζήτησης
- τη διατήρηση του θέματος συζήτησης
- την αναδιατύπωση του νοήματος, όταν δεν είναι κατανοητό
- την χρήση λεκτικών και εξωλεκτικών στοιχείων
- την απόσταση που πρέπει να στεκόμαστε από το συνομιλητή μας
- τη διατήρηση βλεμματικής επαφής και τη χρήση εκφράσεων του προσώπου

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ

- Η πραγματολογία ασχολείται με τη μελέτη της σημασίας όπως **επικοινωνείται** από έναν ομιλητή (ή γράφοντα) και **ερμηνεύεται** από έναν ακροατή (ή αναγνώστη). Συνεπώς, έχει περισσότερο να κάνει με την **ανάλυση αυτού που εννοούν οι άνθρωποι με τα εκφωνήματά τους παρά με το τι μπορεί να σημαίνουν, από μόνες τους, οι ίδιες οι λέξεις και οι φράσεις που χρησιμοποιούνται σε αυτά τα εκφωνήματα.**
- *Πραγματολογία, λοιπόν, είναι η μελέτη της σημασίας του ομιλητή.*
- Αυτό το είδος μελέτης αναγκαστικά συνεπάγεται ερμηνεία των όσων εννοούν οι άνθρωποι σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα και πώς **τα συμφραζόμενα αυτά επηρεάζουν αυτό που λέγεται.** Απαιτεί εξέταση του πώς οι ομιλητές οργανώνουν αυτό που θέλουν να πουν σε σχέση με αυτούς στους οποίους μιλούν (το ακροατήριό τους), **που, πότε και υπό ποιες συνθήκες.**

Πραγματολογία, λοιπόν, είναι η μελέτη της συμφραστικής σημασίας.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ

- Αυτή η προσέγγιση εξετάζει επίσης , κατ' ανάγκη, πώς οι ακροατές μπορούν να κάνουν υποθέσεις σχετικά με τα όσα λέγονται προκειμένου να φτάσουν σε μια ερμηνεία αυτού που θέλει να πει ο ομιλητής (δηλ. στην επιδιωκόμενη—από τον ομιλητή—σημασία).
- Αυτός ο τύπος μελέτης ερευνά το πώς μεγάλο μέρος των όσων δεν λέγονται αναγνωρίζεται ως μέρος των όσων, τελικά, επικοινωνούνται. Μπορούμε ίσως να πούμε ότι είναι η **διερεύνηση της αόρατης σημασίας**.

Πραγματολογία, λοιπόν, είναι η μελέτη του πώς κατορθώνουμε να επικοινωνήσουμε περισσότερα από όσα λέμε.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ

- Αυτή η προοπτική εγείρει το ερώτημα του καθορισμού της επιλογής μεταξύ του τί όντως λέγεται και τί όχι. Η βασική απάντηση συνδέεται με την έννοια της απόστασης.
- Η εγγύτητα, είτε είναι **φυσική**, είτε **κοινωνική**, ή **εννοιολογική**, υπονοεί κοινή εμπειρία. Κάνοντας υποθέσεις ως προς την απόσταση που τους χωρίζει από τους ακροατές τους, οι ομιλητές καθορίζουν πόσα πρέπει όντως να πουν.

Πραγματολογία, λοιπόν, είναι η μελέτη της (γλωσσικής;) έκφρασης της σχετικής απόστασης.

ΣΥΝΤΑΞΗ, ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Η **σύνταξη** είναι η μελέτη των σχέσεων μεταξύ γλωσσικών τύπων, το πώς οργανώνονται σε ακολουθίες, καθώς και ποιες ακολουθίες είναι καλοσχηματισμένες. Αυτού του τύπου η μελέτη γενικά προχωρά **χωρίς να λαμβάνει υπόψη της ένα σύμπαν αναφοράς** ή έναν οποιονδήποτε χρήστη αυτών των γλωσσικών τύπων.
- Η **σημασιολογία** είναι η μελέτη των σχέσεων μεταξύ γλωσσικών τύπων και οντοτήτων στον έξω κόσμο · δηλαδή, μελετά **πώς οι λέξεις σχετίζονται, κυριολεκτικά, με πράγματα**. Η σημασιολογική ανάλυση επιχειρεί επίσης να καθορίσει τις σχέσεις μεταξύ γλωσσικών περιγραφών και κατάστασης πραγμάτων (state of affairs) στον κόσμο ως ακριβείς (αληθείς) ή όχι, άσχετα με το ποιος παράγει αυτήν την περιγραφή.
- Η **πραγματολογία** είναι η μελέτη των σχέσεων μεταξύ γλωσσικών τύπων και αυτών που κάνουν χρήση αυτών των γλωσσικών τύπων. Σε αυτήν την τριμερή διάκριση, μόνο η πραγματολογία επιτρέπει να μπει ο ανθρώπινος παράγοντας στην ανάλυση.

ΣΥΝΤΑΞΗ, ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Το πλεονέκτημα του να μελετά κανείς τη γλώσσα μέσω της πραγματολογίας είναι ότι μπορεί να μιλήσει για το τι έχουν όντως **πρόθεση** να πουν οι άνθρωποι (επιδιωκόμενη σημασία), για τις **υποθέσεις** τους, τους **σκοπούς** ή τους **στόχους** τους και για τα **είδη** των πράξεων (π.χ., παρακλήσεις) που επιτελούν όταν μιλούν.
- Το μεγάλο μειονέκτημα είναι πως όλες αυτές οι απολύτως ανθρώπινες έννοιες είναι **εξαιρετικά δύσκολο να αναλυθούν** με **συστηματικό** (συνεπή) και **αντικειμενικό** τρόπο.

ΣΥΝΤΑΞΗ, ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Το παράδειγμα (1) είναι μια τέτοια προβληματική περίπτωση. *Άκουσα τους ομιλητές, ήξερα τι έλεγαν, αλλά δεν είχα την παραμικρή ιδέα για το τι επικοινωνήθηκε.*

(1) Αυτή: *Λοιπόν —το έκανες;*

Αυτός: *Έλα τώρα — και ποιος δεν θα το έκανε;*

- Έτσι, η πραγματολογία είναι **γοητευτική** γιατί ασχολείται με το πώς οι άνθρωποι αλληλοκατανοούνται γλωσσικά. Αλλά μπορεί να είναι και **απογοητευτική** σαν χώρος μελέτης εφόσον απαιτεί από μας να καταλάβουμε τους ανθρώπους και αυτό που έχουν στο μυαλό τους.

ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

- Ευτυχώς, οι άνθρωποι **τείνουν να συμπεριφέρονται με κανονικούς** (πρβλ. αναμενόμενους ή προβλέψιμους) τρόπους όταν χρησιμοποιούν τη γλώσσα.
- Μέρος αυτής της κανονικότητας προέρχεται από το γεγονός ότι οι άνθρωποι είναι μέλη κοινωνικών ομάδων και ακολουθούν γενικά μοτίβα συμπεριφοράς που είναι αναμενόμενα εντός της ομάδας.
- Στο πλαίσιο μιας κοινωνικής ομάδας που μας είναι οικεία, μας είναι γενικά εύκολο να είμαστε ευγενείς και να μιλάμε με τρόπο κατάλληλο προς την περίσταση. Σε ένα νέο, ανοίκειο κοινωνικό περιβάλλον, συχνά δεν είμαστε σίγουροι για το τι πρέπει να πούμε και ανησυχούμε μήπως πούμε λάθος πράγματα.

ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ (ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ)

- Ο G. Yule αναφέρει ότι όταν ζούσε στη Σαουδική Αραβία, έτεινε να απαντά σε ερωτήσεις σχετικές με την υγεία του (αντίστοιχες του «*Τι κάνεις;*» ή «*Πώς είσαι;*») με την αντίστοιχη συνηθισμένη του απάντηση: «*καλά*» ή «*πολύ Καλά*».
- Όμως, τελικά, παρατήρησε ότι κάνοντας ο ίδιος σε άλλους παρόμοιες ερωτήσεις, συνήθως του απαντούσαν με μια φράση που είχε το κυριολεκτικό νόημα «*Δόξα τω θεώ*».
- Σύντομα έμαθε να χρησιμοποιεί την νέα έκφραση, θέλοντας να είναι ο λόγος του πραγματολογικά άρτιος σε αυτό το συμφραζόμενο. Η πρώτη του απάντηση **δεν ήταν «λάθος»** (το λεξιλόγιο και η προφορά δεν ήταν λανθασμένα), όμως διαβίβαζε ή επικοινωνούσε το μήνυμα ότι ο ίδιος δεν ήταν μέλος εκείνης της κοινωνικής ομάδας και έτσι απαντούσε με αναπάντεχο τρόπο.
- Με άλλα λόγια, αυτά που επικοινωνούνταν με την απάντησή του ήταν περισσότερα από τα όσα λέγονταν. Στην αρχή δεν το ήξερε αυτό: είχε μάθει κάποιους γλωσσικούς τύπους της αραβικής γλώσσας χωρίς να έχει μάθει τις πραγματολογικές παραμέτρους της χρήσης τους σε ένα κανονικό μοτίβο από τα μέλη της ομάδας.

ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ (ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ)

- Μια άλλη μορφή κανονικότητας στη χρήση της γλώσσας προέρχεται από το γεγονός ότι οι περισσότεροι άνθρωποι σε μια γλωσσική κοινότητα έχουν παρόμοιες εμπειρίες από τον κόσμο και μοιράζονται πολύ μη-γλωσσική γνώση.
Ας υποθέσουμε ότι, στο μέσο μιας συζήτησης, αναφέρω την πληροφορία στο (2).

(2) *Βρήκα ένα παλιό ποδήλατο πεσμένο στο έδαφος.
Η αλυσίδα ήταν σκουριασμένη και τα λάστιχα
ήταν σκασμένα.*

ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ (ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ)

- Είναι μάλλον απίθανο να με ρωτήσετε για ποιο λόγο αναφέρθηκε αλυσίδα και λάστιχα. Μπορώ κανονικά να υποθέσω ότι θα συνάγετε ότι εάν το X είναι ποδήλατο, τότε το X έχει αλυσίδα και λάστιχα (και πολλά άλλα κανονικά κομμάτια). Δεδομένου αυτού του είδους υπόθεσης, θα ήταν πραγματολογικά παράξενο αν είχα εκφράσει το (2) όπως στο (3) παρακάτω.
- (2) *Βρήκα ένα παλιό ποδήλατο πεσμένο στο έδαφος. Η αλυσίδα ήταν σκουριασμένη και τα λάστιχα ήταν σκασμένα.*
- (3) *Βρήκα ένα παλιό ποδήλατο. Ένα **ποδήλατο** έχει αλυσίδα. Η αλυσίδα ήταν σκουριασμένη. Ένα **ποδήλατο** έχει επίσης λάστιχα. Τα λάστιχα ήταν σκασμένα.*
- Αν το έκανα αυτό, πιθανόν να σκεφτόσαστε ότι θέλω να επικοινωνήσω περισσότερο από όσα λέω και ότι σας συμπεριφέρομαι σαν κάποιον που δεν έχει βασικές γνώσεις (δηλ. σαν ηλίθιο). Και πάλι, τίποτε στη χρήση των γλωσσικών τύπων δεν είναι λάθος, αλλά το να **έχει κανείς λάθος ιδέα** για τους πραγματολογικούς παράγοντες μπορεί να είναι **προσβλητικό**.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Στον αγγλοσαξωνικό χώρο αναπτύχθηκε η Πραγματολογία και η θεωρία των γλωσσικών πράξεων με έντονες **επιρροές** από τον χώρο της **φιλοσοφίας** της γλώσσας
- John Langsaw Austin (1962) *How to do things with words*
- John Searle (1969) *Speech acts. An essay in the Philosophy of Language.*

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

*Σε προειδοποιώ ότι στον κήπο υπάρχει ένα
λυκόσκυλο.*

- Ρήματα όπως το *προειδοποιώ* ονομάζονται **επιτελεστικά ρήματα** (performative verbs).
- Τα εκφωνήματα που περιέχουν επιτελεστικό ρήμα, σε α' πρόσωπο χρόνου Ενεστώτα ονομάζονται **επιτελεστικά εκφωνήματα**.
- Χρησιμοποιώντας ένα επιτελεστικό εκφώνημα επιτελούμε μια λεκτική πράξη.

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

- **Στοιχηματίζω** 100 Ευρώ ότι θα χάσει ο Ολυμπιακός.
- Σε **προκαλώ** να πεις την αλήθεια.
- **Προτείνω** τον Κώστα ως υποψήφιο για τη δημαρχία.
- **Υπόσχομαι** να βελτιωθώ.
- **Παραιτούμαι**.
- Σας **ονομάζω** συζύγους.

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ

- Ένα κριτήριο για να διακριβωθεί αν μια πρόταση περιέχει επιτελεστικό ρήμα είναι να την ξεκινήσουμε με την έκφραση: *Με την παρούσα δήλωση...:*

1. *Με την παρούσα δήλωση σας ζητώ συγγνώμη*

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ

- Σε κάθε γλώσσα μπορούμε να εντοπίσουμε επιτελεστικά ρήματα, με τη χρήση των οποίων επιτελούνται λεκτικές πράξεις.
- Για τα επιτελεστικά εκφωνήματα αυτό που ισχύει είναι οι **συνθήκες επιτυχίας**, όχι οι συνθήκες αληθείας.
- Προϋπόθεση για την επιτυχή επιτέλεση της γλωσσικής πράξης της βάπτισης (*Βαπτίζεται η δούλη του Θεού Θεοδώρα*) είναι το παιδί να μην έχει ήδη όνομα, ο ομιλητής να είναι ιερέας και η διαδικασία που ακολουθείται να είναι η προβλεπόμενη στον κατάλληλο χώρο κ.λπ.

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ

- Για την επιτυχή επιτέλεση της διαταγής

Πάρε τα ψώνια από το αυτοκίνητο

πρέπει η **ομιλήτρια** να **επιθυμεί** την εκτέλεση της εντολής, ο **ακροατής** να έχει τη **δυνατότητα** να την εκτελέσει (π.χ. να μην είναι διετές νήπιο ή ολικά ανάπηρος άνθρωπος) και, βεβαίως, να **υπάρχουν ψώνια** και αυτοκίνητο, διαφορετικά η εντολή δεν μπορεί να εκτελεστεί.

- Για την επιτέλεση μερικών προσλεκτικών πράξεων απαραίτητη είναι η προσλεκτική υιοθέτησή τους [illocutionary uptake] από τον ακροατή. Π.χ. όταν η ομιλήτρια στοιχηματίζει λέγοντας *Πάω στοίχημα 10 ευρώ ότι πάλι θα αναβάλεις τον οδοντίατρο*, το στοίχημα δεν ισχύει αν ο ακροατής δεν απαντήσει *Εντάξει* ή *Το πάω* ή *Μέσα*.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- Ποιες είναι οι συνθήκες επιτυχίας για το ακόλουθο εκφώνημα:

Σας ονομάζω συζύγους.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ (AUSTIN)

Διαπιστωτικά εκφωνήματα:

- Περιγράφουν μια κατάσταση πραγμάτων
- Διαχωρίζονται σε αληθή ή ψευδή:

Ο ήλιος λάμπει.

Το βιβλίο είναι πάνω στο θρανίο

ΔΙΑΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΑ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΑ (AUSTIN)

Επιτελεστικά εκφωνήματα:

- Δεν περιγράφουν μια προϋπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων.
- Δεν είναι Αληθή ή Ψευδή
- Μέσω αυτών ο ομιλητής δρα στον εξωγλωσσικό κόσμο, στο περιβάλλον του:

Υπόσχομαι να έρθω.

Βαπτίζεται η δούλη του Θεού Δήμητρα

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- Επειδή ο Austin επικέντρωνε την προσοχή του στις επιτελεστικές πράξεις που έχουν ένα τελετουργικό χαρακτήρα, επιθυμώντας έτσι να τονίσει την κοινωνική διάσταση της γλωσσικής σημασίας, θεώρησε ότι αυτές είναι κοινωνικά συμβατικές και η ισχύς τους άμεσα αναγνωρίσιμη από τον ακροατή, όπως π.χ. στο παράδειγμα της βάπτισης.
- Η *συμβατικότητα* της προσλεκτικής ισχύος συνδέεται επίσης με τη γλωσσική μορφή:
  1. οι **καταφατικές** / αποφαιτικές προτάσεις συνήθως έχουν την ισχύ της δήλωσης (π.χ. *Η γάτα είναι στο χαλί*),
  2. οι **ερωτηματικές** έχουν την ισχύ της αναζήτησης πληροφορίας (π.χ. *Τί ώρα είναι;*),
  3. οι **προστακτικές** έχουν την ισχύ της εντολής (π.χ. *Πάρε τα ψώνια από το αυτοκίνητο*).

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΤΙ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΔΗΛΩΝΟΥΝ;

- ❖ *Η γάτα είναι στο χαλί*
- ❖ *Τι ώρα είναι;*
- ❖ *Πάρε ένα σοκολατάκι*

ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

- Ωστόσο, δεν υπάρχει σχέση ένα-προς-ένα μεταξύ γραμματικής δομής και προσλεκτικής ισχύος ενός εκφωνήματος. Για παράδειγμα:
  - ❖ *Η γάτα είναι στο χαλί* έχει την ισχύ της **προειδοποίησης** σε μια περίπτωση όπου μια βρώμικη και άρρωστη γάτα βρίσκεται πάνω σε ένα πανάκριβο χαλί.
  - ❖ *Τι ώρα είναι;* έχει την ισχύ της **επίκρισης** αν εκφωνείται από τον γονιό εφήβου όταν αυτός επιστρέφει σπίτι του τις πρώτες πρωινές ώρες.
  - ❖ *Πάρε ένα σοκολατάκι* έχει την ισχύ της **προσφοράς**, και όχι της εντολής, στην ανάλογη περίπτωση επικοινωνίας

ΠΡΟΣΛΕΚΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ

- Η παραπάνω συζήτηση συνδέεται με τη διαπίστωση ότι οι γλωσσικές πράξεις μπορούν να έχουν **ευθεία και πλάγια προσλεκτική ισχύ** [*direct/ indirect illocution*]. Π.χ. η **ευθεία** προσλεκτική ισχύς του εκφωνήματος *Τί ώρα είναι*, όπως συζητήθηκε παραπάνω, είναι η **αναζήτηση πληροφορίας**, ενώ η **πλάγια** είναι η **επίκριση**.
- Ωστόσο αυτή η εξέλιξη της θεωρίας των γλωσσικών πράξεων, για την οποία κυρίως υπεύθυνος είναι ο Searle (1969), εστιάζει περισσότερο στην **πρόθεση του ομιλητή να επιτελέσει μια συγκεκριμένη γλωσσική πράξη παρά στην κοινωνική και γλωσσική σύμβαση** που ακολουθείται προκειμένου να επιτελεσθεί η πράξη αυτή.
- Η έννοια της **προθετικότητας**, καθώς και της απόστασης μεταξύ του τί λέει η ομιλήτρια από το τί εννοεί, **μελετάται** εκτενέστερα στο πλαίσιο της θεωρίας του **συνομιλιακού υπονοήματος** του Grice (1975).

ΠΡΟΣΛΕΚΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

- Το εκφώνημα στο (1) μπορεί να προσληφθεί ως **υπόσχεση**, **υπενθύμιση**, **προειδοποίηση**, ή απειλή:
  1. *Συνάντηση στο σπίτι μου στις 9.*
- Η διαφορά αυτή περιγράφεται με τον όρο **προσλεκτική δύναμη** της λεκτικής πράξης.
- Η διαφορά αφορά την υποκείμενη σκοπιμότητα της εκφώνησης, δηλ. τις **προθέσεις** του ομιλητή = **περικείμενο**

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

- **Προθέσεις του ομιλητή:** μέρος του εξωγλωσσικού (περιστασιακού) περικειμένου, το οποίο συν- διαμορφώνει τη σημασία των λεγομένων.
  1. *Μπορείς να μου δώσεις το αλάτι;*
  2. *A: Τι κρύο είναι αυτό;*
B: Ακόμα δεν ήρθαμε, ρε συ Μαρία!

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Το γλωσσικό περιεχόμενο βοηθά στην αποσαφήνιση των αμφίσημων λέξεων:

1. *Αυτή η γλώσσα είναι απίθανη!*

✓ Γλωσσικό περιεχόμενο 1:

I. Τη μαγείρεψα μόλις 10 λεπτά και είναι έτοιμη.

✓ Γλωσσικό περιεχόμενο 2:

II. Έχει ελεύθερη σειρά όρων, ενώ δε διαθέτει μορφολογική διάκριση πτώσεων.

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Η ερμηνεία - στόχος των **πολύσημων λέξεων** μπορεί να διευκρινιστεί και εντός της ίδιας της πρότασης όπου εμφανίζονται:
  1. *Η **γλώσσα** τρώγεται καλύτερα **τηγανητή**.*
  2. *Η **γλώσσα** που μιλά είναι **ακατανόητη**.*
  3. *Έχει **εξανθήματα** στη **γλώσσα**.*

ΕΞΩΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Ορισμένες φορές, τα εκφωνήματα δεν είναι δυνατόν να ερμηνευτούν πλήρως εάν δεν είναι γνωστό και το εξωγλωσσικό περικείμενο το οποίο πλαισιώνει τα λεγόμενα ενός ομιλητή.
  1. *Θα πρέπει να το φέρεις πίσω αύριο γιατί δεν είναι εδώ σήμερα.*
  2. *Επιστρέφω σε λίγο.*

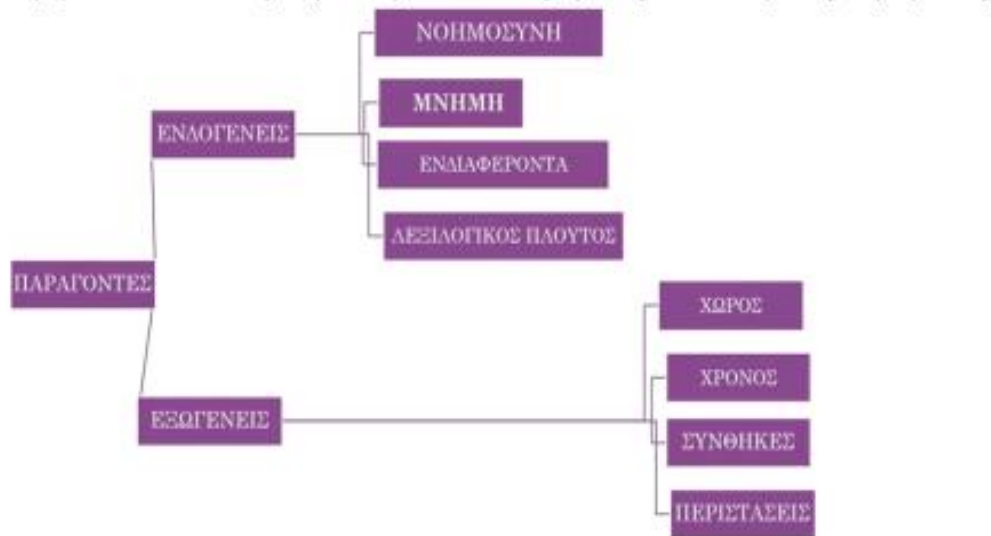
ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

- **Σοβαρές πραγματολογικές δυσκολίες :** που συναντώνται στην αυτιστική διαταραχή και στις σοβαρές ψυχώσεις.
- **Μέτριες πραγματολογικές δυσκολίες:** που συνυπάρχουν με τις διάχυτες διαταραχές της ανάπτυξης, την ιδρυματοποίηση, τις αναπτυξιακές διαταραχές λόγου και εγκεφαλικά επεισόδια στο δεξιό ημισφαίριο.
- **Ήπιες πραγματολογικές δυσκολίες:** που μπορούν να συναντούνται σε φυσιολογικά αναπτυσσόμενα άτομα.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

- Ανεξάρτητα από το βαθμό εμφάνισής της, η δυσκολία στην κατανόηση των λεγομένων των συνομιλητών έγκειται σε εξωγενείς και ενδογενείς παρόντες:

- Όπως γίνεται φανερό, σημαντικό ρόλο στην κατανόηση διαδραματίζει και η ανάπτυξη του **λεξιλογικού πλούτου**, αλλά και οι **εκάστοτε συνθήκες** και περιστάσεις ομιλίας. Η διεύρυνση, λοιπόν, του λεξιλογίου με κάθε τρόπο (λογοτεχνία, συνώνυμα, ρίζες λέξεων κτλ) είναι ένας πολύ σημαντικός σύμμαχος στην κατανόηση των λόγων του άλλου κι άρα με τη σειρά του στην καλύτερη και ουσιαστικότερη επικοινωνία.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

- Αρχικά τα άτομα με πραγματολογικές ελλείψεις, δεν είναι περίεργα και έτσι δε θέτουν ερωτήσεις, δε νιώθουν την ανάγκη να μάθουν πράγματα ή να ζητήσουν εξηγήσεις για ό,τι δεν κατάλαβαν ή για ό,τι θέλουν να μάθουν.
- Η δυσκολία αυτή τους οδηγεί στο να μην κατανοούν και τα αστεία των άλλων, άρα να μην έχουν χιούμορ και επομένως να μην γελούν στα ανέκδοτα ή και στα πειράγματα, αλλά αντίθετα τις περισσότερες φορές, αν όχι πάντα, πιστεύουν ότι οι άλλοι συνεχώς τους κοροϊδεύουν.
- Δεν κατανοούν, επίσης, τις πολύσημες λέξεις, τις μεταφορές, τους ιδιωματισμούς και τα υπονοούμενα, με αποτέλεσμα όλα να τα εκλαμβάνουν με απόλυτο τρόπο. Και αυτό, γίνεται φανερό κι από το γεγονός ότι **χρησιμοποιούν την παπαγαλία** για να μάθουν κάτι ή ακόμα και να μεταφέρουν κάποια γνώμη, χωρίς να την κατανοούν.
- Όλα αυτά σε μεγάλο βαθμό οφείλονται στο μειωμένο ενεργητικό ή ακόμα και παθητικό λεξιλόγιο που έχουν αποκτήσει.
- Η λάθος χρήση αντωνυμιών σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο τη χρήση του λόγου, με αποτέλεσμα τη γενικότερη δυσκολία στις σημασιολογικές διεργασίες που επιτελούνται κατά την ομιλία και την επικοινωνία

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

- Η γνώση της γραμματικής και του συντακτικού συμβάλλει άμεσα στην ανάπτυξη της πραγματολογικής ικανότητας, αφού αυτοί είναι οι δείκτες οργάνωσης του λόγου μας. **Γι' αυτό και η εκμάθησή τους δεν πρέπει να γίνεται επιφανειακά.**
- Αποτελούν τους βασικότερους παράγοντες της γλώσσας ενός λαού, τους οποίους αν κάποιος αγνοεί – εξαιτίας γενετικών ή άλλων παραγόντων - δε μπορεί να κατανοήσει τους γύρω του και άρα δε θα μπορεί να επικοινωνήσει και να ενταχθεί ομαλά όχι μόνο στις ομάδες των συνομηλίκων αλλά και στην κοινωνία γενικότερα, αφού δε θα μπορεί να ανταποκριθεί επαρκώς στις απαιτήσεις της.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

- Όμως, οι παραπάνω ελλείψεις έχουν ως άμεση και σοβαρή συνέπεια **δυσκολίες στο κοινωνικό επίπεδο**. Και αυτό, επειδή, αρχικά, δυσκολεύονται να διατηρήσουν μια συζήτηση στην οποία συμμετέχουν.
- Μάλιστα, προκειμένου να ξεκινήσουν μια συζήτηση **προτιμούν να επιλέξουν το θέμα που θα τεθεί**. Αυτό με τη σειρά του ενισχύει τη χαμηλή τους αυτοπεποίθηση, τους αποδυναμώνει ψυχικά και σιγά σιγά αρχίζουν να κλείνονται στον εαυτό τους και να μην έχουν διάθεση και πρόθεση για επικοινωνία και κοινωνική συναναστροφή.
- Αφού, λοιπόν, δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν με τους άλλους και να συμμετέχουν σε συζητήσεις, **δε μπορούν να συμμετέχουν και στα ομαδικά παιχνίδια**.
- Πρόκειται για μια από τις **βασικότερες δραστηριότητες των παιδιών** που τους προσφέρει τις γνωριμίες, το ομαδικό πνεύμα, την ευγενή άμιλλα, την ψυχαγωγία και τη διασκέδαση, το γέλιο, το πώς να αντιμετωπίζουν τις συγκρούσεις που προκύπτουν κάθε φορά αλλά και πολλά ακόμα οφέλη κοινωνικής συμπεριφοράς, τα οποία βελτιώνουν τη διανοητική τους κατάσταση και οδηγούν στη διατήρηση της ψυχικής υγείας και ισορροπίας τους.

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ

- Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει, το 7-10% των παιδιών ηλικίας 2 ετών μπορεί να παρουσιάζουν ειδική γλωσσική διαταραχή, ωστόσο οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν στο ότι από αυτά τα ποσοστά τα αγόρια είναι εκείνα που αντιμετωπίζουν τέσσερις φορές περισσότερο από τα κορίτσια προβλήματα σχετικά με τη γλώσσα, την επικοινωνία και το λόγο τους γενικότερα.
- Αρκετά σημαντικό ποσοστό οφείλεται τόσο σε **βιολογικούς** και **οργανικούς** παράγοντες όσο και στο κοινωνικό και **γλωσσικό περιβάλλον**, όπου αναπτύσσεται το παιδί. Τα αγόρια είναι πιο ευάλωτα σε περιγεννητικές, προγεννητικές αλλά και μεταγεννητικές δυσλειτουργίες, που σε συνδυασμό με τη συνύπαρξη γλωσσικών και περιβαλλοντικών παραγόντων δίνουν ευκρινώς το προφίλ ενός παιδιού το οποίο μπορεί να εμφανίσει μεγάλες δυσκολίες στο λόγο του.

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ

- Είναι ευρέως γνωστό ότι τα αγόρια αναπτύσσονται πιο αργά από τα κορίτσια, τα οποία ωριμάζουν νωρίς σε όλους τους τομείς της ψυχοσωματικής τους ανάπτυξης.
- Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι ότι τα κορίτσια 18 μηνών μπορούν να πουν 38 λέξεις και τα αγόρια μόλις 14, ενώ στην ηλικία των 25 μηνών οι λέξεις αυξάνονται σε 78 για τα κορίτσια και σε μόλις 49 για τα αγόρια. Παρόλα αυτά όμως, οι Μ.Ο. δεικτών γενικής νοημοσύνης των δύο φύλων έχει παρατηρηθεί ότι **ΔΕ διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους**

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΛΟΓΟΥ

- Οι ειδικοί της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης μιλούν διαρκώς για **πρόληψη** και μάλιστα **πρώιμη ανεξάρτητα από το φύλο**.
- Με τον όρο πρόληψη δε νοείται μόνο **η προσπάθεια μη εμφάνισης** ενός προβλήματος, αλλά και η **ελάττωση της συχνότητας** αυτού, καθώς και των **επιπτώσεων** που επιφέρει σε όλους τους τομείς της ζωής του παιδιού.
- Έτσι, κρίνεται σκόπιμο να γίνει από πολύ νωρίς μια σειρά **πραγματολογικών ασκήσεων** προς επίτευξη του παραπάνω στόχου.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ομιλία **φυσικής ταχύτητας και καθαρής** ήδη από τις πρώτες μέρες γέννησης του παιδιού. Ο μωρουδίστικος τρόπος ομιλίας ΔΕΝ το βοηθά να αναπτυχθεί γλωσσικά, όσο καλός και αν φαίνεται.
2. Εμπλουτισμός γλωσσικού περιβάλλοντος του παιδιού με το *διάβασμα βιβλίων, παρακολούθηση επιμορφωτικών εκπομπών, γλωσσικά παιχνίδια και επικοινωνία με άτομα που αποτελούν γλωσσικά πρότυπα.*
3. **Πρόκληση – δημιουργία διαλόγου** μέσα από ερωτήσεις ανοικτού τύπου, ώστε να αναπτύξει τη γλωσσική του έκφραση και να μάθει την εναλλαγή των ρόλων ομιλητή – ακροατή
4. Εφαρμογή της θεωρίας του νου (*παιχνίδι, διάλογος, οπτική επαφή*) προκειμένου να αντιληφθεί από νωρίς πώς αντιδρά ο συνομιλητής του, να μπαίνει στη θέση του και να τον κατανοεί (άκρως απαραίτητο στα άτομα του αυτιστικού φάσματος).
5. Προσπάθεια οργάνωσης της σκέψης του μέσα από διαβαθμιστικές ερωτήσεις πάνω σε θέματα της καθημερινότητας ή ακόμα και στις σειρές που παρακολουθεί (*ποιος – πού – πότε – γιατί κ.τλ.*).

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΣ

- Ορισμένες από τις πραγματολογικές τεχνικές που μπορούν να ακολουθήσουν προκειμένου να ενεργοποιήσουν την πραγματολογική ικανότητα των παιδιών είναι οι παρακάτω:
  1. Εύρεση κατάλληλων λέξεων μέσα σε κείμενα με κενά και συμπλήρωση ελλιπών προτάσεων
  2. Δόμηση αφηγήματος έτοιμου ή της φαντασίας τους
  3. Επέκταση λεξιλογίου (χρήση συνωνύμων, αντωνύμων, ομορρίζων, κ.τ.λ.)
  4. Επέκταση ιδιωματικής γλώσσας (γνώση ντοπιολαλιάς, παροιμιών, ιδιωματικών φράσεων, ιδιολέκτου)
  5. Κατανόηση κειμένου: ασκήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, προφορικά και γραπτά
  6. Κατανόηση πολύπλοκα δομημένων προτάσεων: δημιουργία τέτοιων προτάσεων και ερωτήσεις κατανόησης πάνω σε αυτές
  7. Διόρθωση προτάσεων με μορφοσυντακτικά λάθη

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΚΕΨΕΙΣ

- Είναι πολύ σημαντικό για την **υγιή ψυχική ανάπτυξη** του ατόμου η επικοινωνία του με τους άλλους. Για να επιτευχθεί η επικοινωνία απαιτείται η γνώση της γλώσσας, δηλαδή του κοινού κώδικα, της κοινότητας στην οποία αυτό αναπτύσσεται.
- Ένα φτωχό σε ερεθίσματα περιβάλλον έχει πολύ λίγα γλωσσικά πρότυπα να δώσει στο παιδί. Δεν το προκαλεί να μιμηθεί ό,τι ακούει, αφού υπάρχει ελάχιστη επικοινωνία με τους γονείς με άμεση συνέπεια να δημιουργηθούν διαταραχές όχι μόνο στην εκμάθηση αλλά και στη χρήση της γλώσσας, και μάλιστα, στο βασικότερο από όλα τα επίπεδα ανάλυσής της, το πραγματολογικό.
- Οι πραγματολογικές διαταραχές μπορούν **να μειώσουν την κοινωνική αποδοχή και να φέρουν ματαίωση**, αφού δε βοηθούν το άτομο να επικοινωνήσει με τους γύρω του.
- Έτσι, συστήνεται **έγκαιρη παρέμβαση**, ώστε να επέλθουν γρηγορότερα και ουσιαστικότερα αποτελέσματα τα οποία οδηγούν με τη σειρά τους στην εξομάλυνση των δυσκολιών που θα προκύψουν στη μετέπειτα σχολική και ενήλικη ζωή του ατόμου ανεξαρτήτως φύλου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΚΕΨΕΙΣ

- Αν το παιδί φέρει τη δυσκολία αυτή στο **γυμνάσιο**, τότε η παρέμβαση θα είναι **δύσκολη**. Σε αυτή την ηλικία το γλωσσικό πρόβλημα είναι πια συγκεκριμένη στάση του παιδιού με ήδη εκτεταμένες συνέπειες στη σχολική επίδοση, στην κοινωνικότητα, στη συμπεριφορά αλλά και στην αυτό-εικόνα του
- το γλωσσικό πρόβλημα είναι πλέον **ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ**, που οδηγεί σε πιθανές παραβατικές συμπεριφορές, που συνοδεύονται από ταυτόχρονη αύξηση ή δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων, στα πλαίσια της εκτόνωσης και έκφρασής τους.
- Τέλος, ας τονιστεί ξανά ότι επιβάλλεται **η στενή συνεργασία ανάμεσα στους ειδικούς, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς**, ώστε η πρόληψη ή αντιμετώπιση να είναι αποτελεσματικές.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ